

*Dubravka Vrgoč, nagrađivana
ravnateljica Zagrebačkog kazališta
mladih*

TEATAR JE
OTISAK PRSTA
ONIH KOJI GA
PROMIŠLJAJU

Stranice 2 i 3

TEATAR JE ONIH KOJ

Na pitanje što je njoj Zagrebačko kazalište mladih, prvo što ravnateljica Dubravka Vrgoč ističe je odbijanje pristajanja na granice. Oni koji je poznaju, reći će isto to za nju. Upravo je nepristajanjem na granice i uspjela ZKM pretvoriti u vodeće hrvatsko kazalište, u teatar otvorenog tipa, spreman odgovoriti na izazove vremena u kojem nastaje, biti angažiran u kontekstu sredine kojoj pripada.

– Osam i pol godina nakon što sam krajem 2004. došla u to kazalište, mogu reći da sam uspjela realizirati svoju viziju teatra koji ne pristaje na kompromise i ulazi u izravan dijalog sa suvremenosti. To je teatar koji je bio europskim i prije nego što smo formalnu ušli u europsku zajednicu – kaže Dubravka Vrgoč, ne krijući ponos.

Povod ovome razgovoru izuzetno je uspješna ZKM-ova sezona, koja je kulminirala gostovanjima i nagradama, ali priznanja koja je Vrgoč dobila u proteklih nekoliko mjeseci: dobila je Nagradu Grada Zagreba, proglašena je Ženom godine (Vladin ured za ravnopravnost spolova i časopis »Zaposlena«), odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića za osobite zasluge za kulturu i njezino promicanje u Republici Hrvatskoj i diljem svijeta...

O Vama govore kao o kraljici hrvatskog kazališta. Osjećate li se uvijek kao kraljica? Je li druga strana medalje manje blještava – odnosno, što u stvarnosti, »na terenu«, znači nositi tu titulu?

– Ne bih to nazvala titulom, niti bih sebe nazvala kraljicom teatra. Radim jedan posao koji je jednako tako zahtjevan i uzbudljiv kao i ostali poslovi. To što u jednom svom segmentu uključuje i umjetničku kategoriju čini ga možda malo više neizvjesnim u konačnici, odnosno u rezultatu. I možda zato i težim ili odgovornijim. Svaki posao ima i blještave i manje blještave strane.

Ipak, ako govorimo o toj tituli ona znači samo potrebu za jačim dokazivanjem kako je moguće hrvatski teatar danas ravnopravno predstaviti europskom teatru i ponuditi tom kulturološko zahtjevom prostoru autentičan kazališni govor koji će, ako već ne ostavi trag, što nam je svima želja, barem ostati zapamćen.

Ista priča različitih predznaka

ZKM je ove godine ostvario jedanaest premijera. Jeste li odmah znali koje će predstave doživjeti uspjeh, imate li sad već razvijene instinkte u pogledu procjene uspjeha pojedinih projekata?

– Dakako, s godinama instinkt postaje sve razvijeniji. Upoznajete naime sve bolje svoju publiku te očekivanja ne samo svoje sredine, već i europske kojoj uostalom pripadamo. Jedanaest premijera je impresivna brojka čak i za velika zapadnoeuropska kazališta. Nama se, eto, dogodilo da su gotovo sve predstave u ovoj sezoni po nečemu bile specifične i da su zaintrigirale gledatelje.

I ne samo da smo dobili 19 nagrada za različite predstave, već su različite predstave ove sezone gostovale na mnogobrojnim festivalima i europskim te svjetskim kazališnim scenama i koliko god one na prvi pogled bile različite, povezuje ih isti senzibilitet i zajednički govor.

Teatar uvijek doživljavam kao otisak prsta onih koji ga promišljaju tako da se to zajedništvo u različitosti isto tako mora osjetiti. Naša svaka nova predstava na neki način se nastavlja na onu prijašnju, to je jedna te ista priča, samo s različitim predzncima.

Koja je Vaša definicija uspješnog kazališnog projekta?

– Uspješan je onaj projekt kojeg prepoznava publika i to ne samo na lokalnoj, već i na univerzalnoj razini. Ne priznajem teatar kojeg ne zanima publika. Ne postoji teatar koji je sam sebi dovoljan, bez da ima potvrdu kod onog koji ga gleda, ili barem ja još nisam naišla na takav teatar. Dakle, takav projekt kojeg prihvati publika u sredini u kojoj je nastao potom može krenuti u druge sredine i tamo pred nekom drugom publikom potvrditi svoju uspješnost. O tome svjedoče uostalom i neke od naših predstava.

Možda je najbolji primjer za to autorski projekt Nataše Rajković i Bobe Jelčića, predstava »S druge strane« koja je još 2006. usvojila ZKM-ovu publiku, potom je nagrađivana brojnim nagradama u Hrvatskoj te krenula na mnogobrojna inozemna gostovanja gdje je ispraćena oduševljenjem i gledatelja i kritičara koji su teme o kojima predstava govori prisvojili, odnosno prepoznali kao svoje. I nakon šest sezona »S druge strane« još uvijek gostuje. Ove će jeseni biti izvedena na prestižnim francuskim kazališnim festivalima u Rennesu i Remesu.

Dogodilo nam se tako u New Yorku kada smo izvodili »Garažu« da nas gledatelji pitaju »odakle znate što se događa u našim spavaćim sobama da ih tako vjerno dočaravate u vašoj predstavi?«, dok su ovog ljeta u Portugalu nakon »Žute crte« kritičari zapisali da ona upravo sada pogađa portugalsku stvarnost u kontekstu europske krize.

Teatar i stvarnost

ZKM se programski profilirao kao kazalište koje otvara prostor za teatar koji komunicira s društvenom stvarnošću. Je li to Vaš imperativ? Koliko Vam je bitna ta društvena, aktualna dimenzija – i zašto?

– Teatar koji ne komunicira s društvenom stvarnošću me ne zanima. To je takozvani mrtvački ili točnije teatar koji je odavno već mrtav te može imati još samo neku muzejsku, edukativnu funkciju. Teatar koji mi radimo na različitim razinama progovora o problemima s kojima se svakodnevno suočavamo, odnosno o koje se spitičemo. To je teatar čije nas se teme tiču.

Uvijek ponavljam, teatar nije dužan ponuditi odgovore, ali je dužan zajedno s gledateljima ovoj stvarnosti postaviti neka pitanja i ponuditi neke mogućnosti. Ako je ta stvarnost zanimljivija od teatra, ako je teatar ne uspijeva slijediti, onda je taj teatar promašio svoju funkciju. Ovo-ga ljeta u Avignonu jedan od najvećih kazališnih talijanskih umjetnika Pippo Delbono zaključio je da je talijanska politika trenutačno puno zanimljivija od talijanskog teatra i naglasio kako je upravo u tome i tragedija toga teatra.

Sve naše predstave od klasika kao što su »Galeb«, »Tartuffe«, »Leda« ili »Idiot«, pa do projekata poput »Žute crte«, »Moj sin samo malo sporije hoda«, »Sada je napokon sve dobro«, »Garaža« imaju tu aktualnu dimenziju, sve se na različite načine dotiču tranzicijske stvarnosti i pokušavaju »pomoći« gledateljima da je prežive.

Nerijetko se za podbačaje domaćeg teatra proziva slaba kvaliteta dramskih tekstova. Jesu li ti prigovori na mjestu?

– Apuslutno nisu. Mi imamo sjajne dramske pisce koji su danas već priznati u Europi. Primjerice, o Ivoru Martinčiću pričalo se ovog ljeta na festivalu u Avignonu gdje je na Fringu izvedena i jedna njegova drama koja je tiskana u francuskom izdanju. Uz Ivora, tu su svakako Tena Štivičić i Ivana Sajko čiji su tekstovi i objavljeni i izvedeni na svjetskim pozornicama. Pa Ivan Vidić, Mate Matišić, Goran Ferčec, Tomislav Zajec, Filip Šovagović, Nina Mitrović, Damir Karakaš, Zdenko Mesarić... te vrlo mladi pisci kao Dino Pešut, Katarina Gavran i drugi. Mi smo u posljednjih sedam, osam godina izveli gotovo dvadesetak drama hrvatskih pisaca

Teatar koji ne komunicira s društvenom stvarnošću me ne zanima. To je takozvani mrtvački ili točnije teatar koji je odavno već mrtav te može imati još samo neku muzejsku, edukativnu funkciju. Teatar koji mi radimo na različitim razinama progovora o problemima s kojima se svakodnevno suočavamo, odnosno o koje se spitičemo. To je teatar čije nas se teme tiču

OTISAK PRŠTA I GA PROMIŠLJAJU

i doista držim da je i uspjeh našeg kazališta upravo u prepoznavanju djela suvremenih hrvatskih pisaca, koje je potom prepoznala i publika i pokazala prema njima puno veći interes nego primjerice prema uprizorenjima klasika.

Razočarava li Vas kazališna kritika? Piše li se danas o teatru dovoljno – i dovoljno kvalitetno?

– O teatru se danas svakako ne piše dovoljno. Ne piše se ni o umjetnosti dovoljno. Ukidaju se rubrike kulture ili im se smanjuju sadržaji, prikazi o kazalištu su rijetki, a nekih tekstova koji bi kontekstualizirali stanje u našem teatru gotovo i nema. Dakako, ne mislim da bi se trebalo vratiti u 80-te godine kada su razina pisanja o teatru, a time i dignitet kazališta bili drugačiji, ali bi novine, pa i portali trebali otvoriti

više prostora za kazališne kritike i napise o kazalištu. Barem onoliko koliko još uvijek ostavljaju velike svjetske dnevne novine kao što su »Le Monde«, »Guardian«, »La Repubblica«...

Mjerala uspjeha

Koliko ste kritični prema sebi? Što smatrate svojim najvećim uspjehom, na čemu sebi čestitate, a za što mislite da ste u posljednjih deset godina napravili krivo?

– Postoje različite mjere za uspjehe. I postoje uspješi u različitim periodima života. Nekim osobnim poslovnim uspjesima smatram svoj boravak u New Yorku kao Fulbrightova stipendistica, objavljivanje mojih tekstova u priznatim svjetskim kazališnim časopisima, vrijeme kada sam bila urednica kulture u »Vjesniku«, pokretanje s Ivicom Buljanom Festivala svjetskog kazališta i dakako sve ovo što sam postigla sa Zagrebačkim kazalištem mladih, napose u europskom kontekstu.

Ono što sam najvjerovatnije napravila krivo više je u sferama mog privatnog života, a to i nije ta-

HNK-u trebaju strukturalne promjene

Navodno ste najpoželjnija nasljednica Ane Lederer na poziciji intendantice HNK. Je li to mjesto na popisu Vaših skorih ambicija, biste li prihvatili intendanturu – i pod kojim uvjetima?

– Ne razmišljam o tome. Natječaj još nije raspisan, ta se priča oko HNK dugo već vuče i ne vidi joj se još kraja, tako da mi je teško o tome išta reći. Kao što trenutno ne znam kamo će me moje ambicije u bližoj ili daljoj budućnosti dovesti.

Konkretno, što treba učiniti za HNK da

bi ono doživjelo toliko priželjkivanu transformaciju, unapređenje?

– U HNK-u, ali i u cijelom našem kazalištu potrebne su strukturalne promjene. Promjene modela kazališta koje je zaostalo u nekim primjerima čak iz 19. stoljeća. Europska komisija u svom novom programu Kreativna Europa najavljuje redefiniranje i kazališnih institucija. Krajnje je vrijeme da započnemo taj proces kako bi kazalište uopće uspjelo opstati i u ovim ne baš obećavajućim recesijskim vremenima.

ko zanimljivo čitateljima.

Proглаšeni ste ženom godine, prema časopisu »Zapostena«. To se priznanje dodjeljuje pod pokroviteljstvom Vladina Ureda za ravnopravnost spolova. Što ono za Vas znači – i koliko Vam je bitan taj ženski element u ovoj nagradi?

– Znači mi mnogo, već i zbog sjajnih žena koje su bile samnom nominirane za to priznanje. Nikada nisam dobijala nagrade u životu i sada sam u mjesec dana dobila nekoliko iznimno važnih nagrada, većinom za promicanje hrvatskog kazališta i hrvatske kulture u Europi i svijetu. Veseli me to posebno stoga što se podaduralo vremenski s ulaskom Hrvatske u EU te nekako imam osjećaj da sam u nekom malom segmentu i ja za to zaslužna.

U proteklom desetljeću aktivno ste radili na razbijanju predrasude da kazalište nikoga ne zanima, da je to luksuz za kojim posežu samo iznimke. Čini li Vam se da se percepcija javnosti promijenila?

– Vjerujem da se promijenila. Svjedoče o tome i statistički podatci o broju gledatelja u našim kazalištima. Nevjerojatna je činjenica da kod nas više ima gledatelja u kazalištu nego na stadionima nogometne lige. Prije deset godina svakako nije bilo tako. Hrvatsko kazalište prošlo je 90-ih godina što zbog rata, a što zbog tranzicijskih nevolja, jedan iznimno težak period i na kraju 90-ih ono se gotovo urušilo, zabilježilo je tešku krizu od koje se oporavljalo gotovo jedno cijelo desetljeće. U tom desetljeću kazalište je izgubilo publiku, napose tada mlade ljude koji su se razočarali u kvalitetu teatra i više se nisu vratili. Mi se jako trudimo da ih vratimo kao da i današnje studente i mlade zainteresiramo za kazalište. Čini mi se da smo uspjeli. Iznimno smo ponosni na našu sjajnu publiku koja karte većinom kupuje na blagajni.

Napadi iz anonimnosti

Koliko Vas je, profesionalno, odredilo 17 godina koje ste proveli u novinarstvu? Jednom ste rekli da ste kao novinarka »uljez u teatru«, ali zapravo se čini da je ta pozadina ustvari izvor Vaše snage.

– Sedamnaest godina je dug period koji me je odredio. Ja sam se u novinarstvu našla još u svojim studentskim danima kada sam pisala kazališne kritike za tada kulturne tjednike »Polet« i »Studentski list«. Bilo je to neko drugo vrijeme, vrijeme snažne konkurencije u novinarstvu i velikih novinarskih imena. Poslije je došao »Vjesnik« i rad u dnevnim novinama, prihvaćanje jedne specifične discipline i radnih navika što mi je itekako pomoglo u vođenju teatra. U teatru sam jako dugo bila s jedne strane, s one koja je smještena u gledalištu i onda sam se prebacila na onu drugu stranu. Što je iznimno uzbudljivo.

Jedno vrijeme bile su prilično glasne optužbe na Vaš račun; prozivalo Vas se za mobbing zaposlenika ZKM-a, govorilo se da ste okrutni, mušičavi i strogi. Kako ste u to vrijeme doživljeli ove prigovore, i kako danas gledate na njih?

– Bilo je to vrijeme kada je ZKM počimao imati obrise teatra kakav je sada. Da bi se to postiglo trebalo je mnogo rada i mijenjanja navika, na što neki pojedinci u teatru nisu bili spremni te su svoj otpor usmjeravali isključivo prema meni. Ono što me u toj epizodi možda i najviše pogodilo bilo je to što su optužbe bile anonimne, a plasirali su ih mediji i to kao činjenice bez ikakvih argumenta. U tom je na

žalost prednjačio »Novi list«, ali tada su mi bili jasni i razlozi zbog kojih sam upravo u Vašim novinama bila optuživana na temelju neprovjerenog anonimnog pisma zaposlenika koji nikada nisu izašli iz svoje anonimnosti. Na sreću to je vrijeme prošlo i u ZKM-u i u vašem listu.

Predrasude o EU fondovima

Koje su odlike koje tražite od suradnika? Kakvim se ljudima poslovno okružujete i je li teško pronaći one koji zadovoljavaju te kriterije?

– Od suradnika prvenstveno tražim krajnju profesionalnost i odgovornost. To je kod nas još uvijek teško naći. Naime, mislim da je odgovornost posljednja kategorija koju ćemo prihvatiti. Osobno ne razumijem zašto, jer smatram ako dobro obaviš posao, logično je da za njega budeš i odgovoran.

Ne razumijem također zašto je tako teško naći kazališnog producenta, ako postoji na Akademiji dramske umjetnosti već godinama studij produkcije, ali diplomirani producenti rade završavaju na filmu nego u kazalištu. Kazalište se još uvijek kod nas ne tretira kao moguća profitabilna institucija u kojoj je umjetnost dakako presudan faktor, ali ne isključuje pri tom ni one druge.

Agilno ste iskoristavali priliku da kroz EU fondove unaprijedite ZKM. Koliko je teško bilo postići to? Koriste li druga hrvatska kazališta u dovoljnoj mjeri priliku za financiranje koja im je pružena kroz EU programe?

– Ne mislim da je to teško postići. Mislim da ima mnogo predrasuda oko aplikacija za EU fondove. Naime, govori se kako je teško aplicirati, kako je riječ isključivo o papirologiji, kako je potrebno za to angažirati posebne stručnjake... Ako imaš zanimljivi projekt s lakoćom ćeš ga moći opisati i argumentirati razlog zašto bi on trebao biti financiran europskim novcima. Možda sam i najponosnija na prošlogodišnji grant za ambasadora koji je ubuhvatio cjelokupnu našu djelatnost i time prepoznao ZKM kao kazalište koji u svom programu, ponajbolje u regiji, promiče europske ideje. A što se drugih kazališta tiče mislim da bi ona trebala iskoristiti puno više mogućnosti što ih nude europski fondovi za kulturu.

Ispručali ste kako Vam je bilo neugodno pokušavati objašnjavati kolegama u Europi da i mi u Hrvatskoj imamo kazalište, ali ga ne znamo prezentirati vani. Je li danas ta zadaća lakša, je li Europa svjesnija postojanja kazališta u Hrvatskoj?

– U usporedbi s onim što je bilo prije deset godina hrvatsko kazalište nije danas nepoznata Europa. Mi smo i prije imali zanimljivo kazalište u mnogim segmentima, ali ga nismo znali prezentirati europskim kazališnim stručnjacima, pa i europskoj javnosti. Recimo, presedan je da je Martin Kušej postavio u Münchenu ovoga ljeta Krležine drame kao drame Europi gotovo nepoznatog pisca. No, ZKM svakako ima zasluge za to da je danas hrvatsko kazalište bliže Europi. Samo u prošloj sezoni mi smo gostovali u atraktivnim svjetskim kazališnim destinacijama kao što su Pariz (kao jedino hrvatsko kazalište koje se s predstavom »S druge strane« predstavilo na prestižnom Jesenskom festivalu), New York, Graz, Berlin (čak dva puta, posljednji u kulturnoj Schaubühne), Lisabon i Ljubljana. Na svim tim adresama otvarali smo putove za promociju hrvatske kulture i naše približavanja europskom kazalištu kojem postajemo sve zanimljiviji.

Maja HRGOVIĆ

Uspješan je onaj kazališni projekt kojeg prepoznala publika i to ne samo na lokalnoj, već i na univerzalnoj razini – Dubravka Urošić